Ismeretlen prózai írások, vallomások

Önéletrajz

1923-ban születtem Mosonszentmiklóson, földnélküli parasztcsaládból. Kora gyerekkoromban Budapestre költöztünk, itt hagytam félbe iskolai tanulmányaimat; tizenöt éves koromban már munkát vállaltam. Sok mindennel próbálkoztam, de semmire nem vittem. Húszéves voltam, mikor első versemet írtam; Zilahy Lajos „Híd"-ja fogadta el közlésre. Első könyvem (verses mesék) 1946-ban jelent meg; ebben a műfajban *hét könyvet* írtam: *Az égigérő fa, A tréfás mackók, Mese Vackorról, A repülő kastély, A két bors-ökröcske, A muzsikás kismalac, Vackor világot lát* címmel. Meséimért 1955-ben *József Attila-díj*at kaptam. Egyetlen verseskötetem: „Dülöngélünk" (1947), ezt sajnos ez ideig nem követte második. Kötetem óta sok versem jelent meg elszórtan, de az utóbbi években nem publikáltam. Sokat fordítottam, pl. Chaucer *Canterbury mesék* című művének nagy részét; Puskin *Szaltán cár,* Zsukovszkij *A szürke farkas,* Nyekraszov *Vörösorrú fagy* című poémáit; több ófrancia fabliau-t; Moliere-darabot; Burns, Blake, Masefield, Max Jacob, Pierre Seghers, Rousselot, Si King, Tu Fu, Majkov, Tvardovszkij és mások verseit; most van sajtó alatt az Európánál feleségemmel, Rab Zsuzsával közösen összeállított és fordított orosz népköltési antológiánk. Közel tizenkét éve a Móra Ferenc Könyvkiadó lektora vagyok. Sok verseskötetet válogattam és szerkesztettem. A Magyar Írók Szövetségének 1947-tól 1957-ig, megszűnéséig tagja voltam. Az Irodalmi Alapnak és a Muosznak tagja vagyok.

Bp. 1962. IV. 28.

Kormos István
Bp. II. Lóczy Lajos utca 5 sz.

Utószó A lókötő tündérek. Magyar népmesék című kötethez

Hol volt, hol nem volt… Ezekkel a szavakkal kezdték évszázadokon át az esti tűz köré ülő régi pásztorok, a messze idegenbe, katonai szolgálatra elhurcolt, haza-hazagondoló egyszerű parasztemberek a mesét; ezekkel a szavakkal kezdik ma is, fonókban és kukoricafosztáskor, hosszú téli estéken a mai öregek, a magyar népköltészet névtelen költői és mesemondói. Mert az írástudatlan, robotoló népnek a mese volt a *irodalma*, abba felejtkezett belé az állandó hétköznapokat adó életből; a mese volt az a menedéke, a hol *álmodhatott*, boldogságról, szabadságról, jövőről. Amit az élettől nem kapott meg, megteremtette a képzeletében. S a mesehősök a mesélő képzeletében minden akadályt legyőztek. Természetes, hogy e mesék visszatérő hősei furfangos juhászlegények, vagy kiskondások, akikbe a messzi magasan trónoló királykisasszonyok első látásra belészeretnek; rettenhetetlen obsitosok, akik egymaguk állnak szembe egész ármádiákkal, de a legkisebb királyfi is a népet személyesíti meg, mert őt is éppúgy elnyomják bátyjai, mint a népet a fölötte rétegekben basáskodó urak. Az is természetes, hogy a mesehősök, céljaik elérésére, bármilyen természetfölötti erőt szolgálatukba tudnak hajtani: repülni tudnak, ha kell, égig érő fákra másznak, lemennek a föld alá, egy éjszaka felszántják a király földjét, bevetik gabonával, s még azon az éjjel learatják a termést, s reggelre kalácsot sütnek belőle a királynak. Ebben a csodálatos világban, a képzelet-támasztotta erők hatására semmi sem lehetetlen. Itt a griffek, a fák és a kövek beszélni kezdenek, hogy a mesehős célhoz érhessen.

Így van ez mindenütt: a világ minden táján mesélnek az egyszerű emberek. A magyar népmesekincs sok évszázados terméséből táplálkozott a magyar irodalom; elég, ha csak Petőfi híres *János vitéz*ére, Arany János *Toldi*jára vagy Jókai Mór mesélő kedvére gondolunk. Száz évvel ezelőtt kezdték összegyűjteni ezt a nép ajkán élő hatalmas irodalmat lelkes tudósok, megmenteni az *írott* irodalomnak ezt az *élőszóban* lévő kincset, a nép költészetét. Ma már egy könyvtárra való gyűlt össze a magyar nép mesélő kedvéből.

Ebben a kötetben, amit kezében tart az olvasó, a legnépszerűbb irodalmi feldolgozások szövegeiből válogattunk kis gyűjteményt. Benedek Elek neve a legismertebb a magyar meseirodalomban; ő népszerűsítette a század elején a mesét; Arany László, Arany János fia is az első népmesegyűjtők közé tartozik. Illyés Gyula „Hetvenhét magyar népmese" és Kolozsvári Grandpierre Emil „A csodafurulya" című munkája a legnépszerűbb mai mesekönyvek közé tartozik.

(A *Szabad Föld Kiskönyvtára Hírlapkiadó Vállalat, 1957*)

Kormos István verseiből. Bevezeti a szerző

Egy költő indulása talán nem akkor kezdődik, amikor szó szerint a pályáját kezdi, azaz az első versét megírja. Korábbi élete első gondolataitól kezdve talán felkészülés a költészetre. Az én indulásom talán nagyanyám meséivel kezdődött, és húsz évvel később, amikor az első versem megírtam, ezek az első irodalmi élmények lehettek tulajdonképpen az indítóim. Húszéves voltam, amikor írni kezdtem. Első verseimet Illyés Gyulához vittem el, az akkor újrainduló *Válasz*hoz.

Az ember sokszor eltávolodik az első elképzeléseitől, amit költészetről elképzel, de valami mindig visszarántja ahhoz az alaphoz, ahonnan elindult először. Egész fiatalon, amikor még nem is írtam verset, és nem is gondoltam, hogy valaha verset fogok írni, József Attila olyan elementáris hatással volt rám, az életemre, azt hittem, hogy egyenesen nekem szóló verseket olvasok, és harminc évvel most az első József Attila-versek után is számomra a költészetet még ma is a „csillagra akasztott homály" vagy az a verse József Attilának, amit mindig idéznek, a *Reménytelenül* jelentik.

Hogy miért ír az ember? Mindenki valami másért. Ars poetikámnak azt tekintem, hogy ne költészetből vegyem a példát: nem szeretem, ha a kútba döglött macskát dobnak. Tehát szeretném az életet tisztának látni, akármilyen nehéz nekem is, és másoknak is. Nem menekülés számomra a költészet, csak szeretném benne kifejezni, amit számomra a legfontosabbnak tartok, és ha valamit írok, csak egy emberben felfoghatót, akkor már nem céltalanul rontottam el a papirost. Vannak költők, akik sokaknak tudnak fontosat mondani: Petőfi vagy József Attila, de egészen más fajtájú költőknek is ugyanolyan létjogosultságuk van a költészeten belül.

– Tudom, furcsa kérdés, de megkérdezem: Mi a költészet haszna?

– Azt tudom, hogy egy vízcsapnak mi a haszna. Ha kinyitom, víz folyik a csapból, ha klóros is a víz, az ember oltja a szomjúságát. De a költészet haszna nem ilyen kimutatható hatású. Talán később, esetleg tíz év múlva hat egy vers az olvasójában. Talán soha. Elfelejthetik. Közvetlen haszna nincs. Talán a jellemnek meg kell már ahhoz lenni, hogy felfogja az ember a költészetet, egy költői szándékot, hogy azonosuljon azzal, aki írta a verset. Weöres Sándornak nagyon szellemes megállapítása, hogy a vers is olvas engem, nem csak én a verset. Kimutathatatlan ez a haszon, de van.

(A *Magyar Rádió felvétele, a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárában*)

(Vallomás két versről: Katlan, Egy kihantolt sírra)

Katlan című versemet 1947-ben, egészen fiatalon írtam. Nyár volt. Valakire vártam a kunmadarasi határban és unalmamban Villon *Apró képek balladája* című versére gondoltam. Elhatároztam, hogy írok egy verset arról, amit körülöttem látok. Ha összefüggés van az egyes képek, az egyes sorok között, csak annyi az összefüggés, hogy egymás mellé került minden, ami körülöttem volt.

Ennek a versnek nem a születésem és nem anyám halála a témája, hanem anyám második halála. Nem ismertem, mert meghalt, amikor születtem. Soha nem jártam a sírjánál. Mikorra harmincéves voltam, kaptam egy újságot Győrből, hogy a győri régi temetőt kihantolják, és az újságban név szerint felsorolják, kiknek a hozzátartozóját kérik, hogy az újabb harminc évre megváltsák a sírhelyet. Későn jelentkeztem, már tömegsírban voltak anyám csontjai, csak ezt a verset tudtam engesztelésül írni.

(*1970. november 17.* A *Magyar Rádió felvétele, a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárában.)*

Csanádi Imre: Ördögök szekerén

Az 1945 után indult úgynevezett „negyedik nemzedék" költői (a nemzedéki meghatározás a fiatalok hajdani teoretikusától, Lengyel Balázstól ered) két párhuzamos vonalon: az *urbánuson* és a *népin* futották be pályájukat: az elsőn Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes, a másikon Juhász Ferenc és Nagy László neve fémjelzi a két irányzat legjobbjait. Ez a négy költő, különösen Pilinszky és Juhász – más-más legendával hódított teret magának (útkereséseiben Juhászt sokan – optikai csalódással ugyan – még Weöres elé is helyezték); Nemes Nagy Ágnes és Nagy László érthetetlenül, náluk nehezebben törnek át (bár az utolsó egy-két évben Nagy László inkább) a céhbeli elismerés korlátain.

De az olyan tehetség, mint Csanádi Imre! Tíz évvel ezelőtt egyszer már fölfedezték, aztán magára vállalt hallgatásában szinte elfelejtették – most, gyűjteményes kötetének megjelenése után másodszor is fölfedezte a kritika (Fodor András, B. Nagy László, Beney Zsuzsa, Rónay György kritikáira gondolunk elsősorban), s az újabb olvasóközönség is. Pedig nagy versei, a *Berdicsevi nyírfák,* a *Bornemisza Péter,* a *Húzd rá, cigány!* az *Erdei vadak, égi madarak,* a *Hajnali káprázat*, a *Kitérő* vagy a *Szüret multán* már tíz évvel ez előtti kötetében is jelen voltak – s mint látható, azóta nemhogy rontott volna rajtuk az idő, sőt: sűrűbbnek és állandóbbnak mutatják eredendő értéküket. Valamiféle legenda hiányzott mellőlük, a *verseken kívüli legenda*: botrány (politikai vagy magánéleti); talán a költő vagy tisztelői által megindított „szenttéavatási" mozgalom, olyan szoborfaragási művelet, ami nélkül nem akarnak nálunk költőt költőnek elfogadni, s ami pedig Csanáditól igen messze áll. Berzsenyi Niklán temetődött el, dolgozva falainak, fáinak, és a messzi utókornak – Csanádi köré Pest nehezült Niklának. Nem hisszük, hogy tévedünk: egy Berzsenyi-szabású költészet érett Budapest-Niklán, amit nem ront tíz évenkint elfeledés és újra-felfedezés. Túl van a negyvenen Csanádi, de neki is, mindnyájunknak is igazolás és tanulság, hogy az írott szó *megmarad*: négy kopár fal közül is kivilágít a jövőbe.

(*1964 őszén Párizsban keletkezett ez a méltatás a Magyar Műhely részére, de nem jelent meg. Egy korrektúrapéldányt küldött el Kormos István Rab Zsuzsának az 1965. április 3-i levelével.*)

Bemutatjuk Kiss Annát

Mák-királynő lépdel az úton, miután fölkelt a földről, egyenkint ellépett mezei népe mellett: hallgatagon nézett a tulipánok fejébe, napraforgók aranya, rozsé kíséri, boglyák üzennek vele messzi tanyáknak, ahol sós kenyérrel álmodnak a csikók; másféle arany: ökörnyál, kútgém forog utána, hangtalan kereplő, de fölijeszti a szomjas fecskét; lépdel a feketefejű, utána népe.

Mák-királynő, vagy költő?

Mindkettőre benne a lehetőség: Kiss Annától függ, melyik akar lenni. Az úton mindenesetre elindult, tehát elhatározta magát.

„Egyik ember házat épít abból, hogy nem gondolkozik, a másik ül a parton, és nézi ezeket a házakat" – írja *Sarkantyúcsillag* című versében Kiss Anna, aki a házak köré levendulás földeket varázsol, nagy tábla mákot, vagy esetleg csak egyetlen szál liliomot, s tájain nyájak vonulnak, lovak, emberek, a valaha látottak, s az általa teremtettek. Hiszen a fabábut is életre támasztja, ha az a vágya! Ember és táj mindig együtt van versében, elválaszthatatlanok egymástól, egy a lélegzetük: tájé, emberé, költőé; semmi és senki nem puszta tárgya ennek a költészetnek, mert ember és táj *együtt* olyan fontos Kiss Annának, mint a levegő. A fiatalok közt külön út az övé: hagyomány és modernség, mai bűbájosság és a tegnap igazságvágya egymás mellé fér soraiban, együttesen kelnek formába, együttesen mozdulnak életre ebben a kemény-lágy ötvözetben, verseskötete, a *Fabábu* minden darabjában. Bizonyos, hogy e megteremtette úton Kiss Anna egyre fölfelé halad.

(*Könyvvilág, 1971. 6.*)